

Lietuvos banko valdybai
Lietuvos banko Priežiūros tarnybai
Lietuvos banko darbo grupei kredito unijų klausimais

2014-04-30
Nr. 140430 – 01

DĖL LIETUVOS KREDITO UNIJŲ STRATEGINIŲ KLAUSIMŲ

Kredito unijų asociacija Lietuvos kreditas pritaria ir remia Lietuvos banko iniciatyvą „*sustiprinti Lietuvoje veikiančias kredito unijas ir užtikrinti tvarią, ilgalaike jų plėtra“ .*

Asociacija Lietuvos kreditas atviruose susirinkimuose (2014-01-23; 2014-04-08; 2014-04-21; 2014-04-29) diskutavo Lietuvos kredito unijų strateginiais klausimais.

Asociacija apibendrina ir pateikia atsakymus į Lietuvos banko darbo grupės klausimus.

Klausimai viešai diskusijai

K1

Kodėl svarbu, kad Lietuvoje būtų būtent kooperatiniais pagrindais veikiančių kredito įstaigų? Koks jų vaidmuo Lietuvos finansų sistemoje, kuo jis išskirtinis?

Pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvoje reikia plėtoti kooperatiniais pagrindais veikiančias kredito įstaigas:

1. Lietuvoje nėra konkurencijos finansų rinkoje.
2. Pasaulyje (JAV, Japonija, Canada, Brazilija) ir ES (Vokietija, Prancūzija, Airija) sėkmingiausiai ekonomika klesti šalyse, kuriose yra ir kooperatiniais pagrindais veikiančias kredito įstaigas.
3. Pasaulio 2008 metais prasidėjusi krizė parodė, kad kooperatiniais pagrindais veikiančias kredito įstaigas yra stabilesnės (vidutiniškai apie du kartus), o kredito unijos (dėl kapitalo formavimo ypatumų) ir per krizės laikotarpį, vienintelės iš kredito įstaigų, nesustabdė kreditavimo procesų.
4. JAV specialistų ir praktikų nuomone stabili finansinė sistema, kai išsaugoma pradinė jos grandis – kredito unijos. Kredito unijos gali tapti kooperatiniais bankais, bet Kooperatiniai bankai neturi sunaikinti kredito unijų judėjimo (t.y. pirmapradis grūdas turi likti).
5. Kredito unijos (KU) – vienintelės nacionalinės kredito įstaigos. Skatinant ir remiant kredito unijų judėjimą, ateityje galima tikėtis turėti ir nacionalinį banką.
6. Kredito unijos yra ne tik visuomenės bendruomeniškumo pasireiškimo rezultatas, bet ir finansinio švietimo įstaiga, o svarbiausia sudaro finansines sąlygas remti ir skatinti individualią piliečių iniciatyvą, kuriant darbo vietas, plečiant vidaus vartojimą ir vystant šalies smulkų ir vidutinį verslą.
7. Kredito unijų išskirtinis vaidmuo finansų sistemoje:
 - a. Tik kredito unijose realizuojamas principas, kad rizikingų produktų vartotojas privalo savo lėšomis prisidėti prie kapitalo formavimo.
 - b. Tik kredito unijos tarnauja bendruomenės interesams ir yra valdomos tos pačios bendruomenės, t.y. savininko ir dalyvių interesų skirtumo ir galimo konflikto atsiradimo loginio pagrindo nėra.
 - c. Tik kredito unijų (dėl savo paprastumo ir prieinamumo) plėtra gali sudaryti potencialą visuomenės ir valstybės brendimui ir tobulėjimui finansų srityje .

KAPITALO FORMAVIMAS

K2. Ar pritariate siūlymui, kad kredito unijos turėtų nedelsiant stiprinti kapitalą, didžiąją tvaraus kapitalo dalį kaupdamos iš uždirbto pelno?

Suprasdami šio klausimo aktualumą ir svarbą, siūlome jį spręsti kompleksiskai:

- Sudaryti sąlygas kredito unijoms uždirbti pelną (lygių teisių finansų rinkos dalyviams sudarymas).
- Peržiūrėti esamus riziką ribojančius normatyvus kredito unijoms (jie nepagrįstai užaukštinti).
- Nuimti apribojimus, kad KU galėtų naudoti ir kitus instrumentus (lygios teisės su bankais) kapitalo bazės stiprinimui.
- Kredito unijos 50% viso uždirbto pelno pervesti į kapitalo rezervą (paliekant dalį pelno kitų instrumentų stiprinančių kapitalo bazę, pvz. privilegijuotų akcijų, plėtrai).

K3. Ar pritariate kintamosios gražos indėlių koncepcijai?

- Kintamosios gražos indėlių koncepcijai NEPRITARIAME.

Siūlymas dėl kintamos gražos indėlių, kaip vieno iš produktų, yra geras, bet kaip koncepcija (privalomas produktas) – nepriimtinas.

Lietuvos respublikos Konstitucijos 46 straipsnis suteikia teisę kredito unijoms turėti lygias teises rinkoje ir remiantis Konstitucija kintamos gražos indėlių koncepciją atmetame.

K4. Kaip kitaip kredito unijos galėtų sukaupti pakankamą tvaraus, nuostolius leidžiančio padengti kapitalo atsargą?

- Kredito unijoms turi būti nuimti suvaržymai ir apribojimai, kaip ir iš ko kaupti pirmo ir antro lygio kapitalą.
- Turi būti peržiūrėti riziką ribojantys normatyvai (sumažinti).
- Kredito unijoms taikomi suvaržymai kredituoti verslą ne tik žalingi bendruomeniškumo principams, šalies ekonomikai, bet atima iš kredito unijų prigimtine teisę didinti ir stabilizuoti kapitalo bazę.
- Leisti ir skatinti smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) kreditavimą (sudaryti Ūkio ir Žemės ūkio ministerijų programas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai panaudojant kredito unijas), numatant, tame tarpe ir paramą kredito unijų kapitalo bazei.
- Įvesti negražinamų pajų kategoriją (KU nustato kas ir kiek investuoja į negražinamus pajus).
- Sudaryti sąlygas plėsti II lygio kapitalą (galimybė visiems investuoti į obligacijas ir suteikti KU subordinuotas paskolas).
- Teisė formuoti ir investuoti į dviejų lygių stabilumo fondus.
 - a) Rizikos fondas – pervestos KU lėšos didina išlaidas. Labai svarbu, kad fondo valdymas remtųsi šiais pagrindiniais principais : KU turi teisę susigražinti 80% investuotos sumos, esant kritinei situacijai; fondas valdomas „visų sutarimo“ principu. Dalyvavimas Rizikos fonde sumažina KU kapitalo bazę, bet gelbsti KU esant kritinei situacijai.
 - b) Stabilumo fondas – KU suteikiama teisė investuoti (įsigyti vertybinius popierius) į bendrovę, kuri suteikia paskolas ir subordinuotas paskolas kredito unijoms. Stabilumo fondo valdymas turėtų remtis šiais principais: laisvanoriškumo, aiškia tvarka, kaip KU gali susigražinti visas investicijas ir „visų sutarimo“ principu.
- Skatinti KU tarpusavio bendradarbiavimą – paramą ir investavimą į kapitalą, numatant išskirtines investuotojo teises turėti įtakos KU valdymui.
- Šiandien Lietuvoje kredito unijos labai mažos. Daugumas jų, dėl mažo valdomų aktyvų dydžio, negali teoriškai dirbti pelningai (asociacijos atlikti skaičiavimai parodė, kad tik mažiau kaip trečdalis KU teoriškai

gali veikti ne nuostolingai). Pirmoje eilėje būtina, siekiant sustiprinti kredito unijų kapitalo bazę iš pelno, sudaryti sąlygas kredito unijoms augti (leisti kredito unijoms formuotis netik pagal teritorinį savivaldybių principą).

ISIPAREIGOJIMŲ STRUKTŪRA

K5. Ar palaikote pasiūlymą didinti kredito unijų patiriamų palūkanų sąnaudų valdymo galimybes ir narių įsitraukimą į valdymą, subalansuojant kintamosios gražos indėlių ir kitų finansavimosi priemonių santykį?

- NEPALAIKOME.

Finansų rinka valdo palūkanas. Kredito unijų likvidumui ir pinigų srautams tiesiogiai įtakoja rinka. Bet kokie papildomi apribojimai, pakeitimai indėlių srityje tiesiogiai keičia KU stabilumą. Tai labai aktualu, nes KU vienintelis lėšų šaltinis – narių indėliai.

K6. Gal matote kitų efektyvių priemonių, kaip sumažinti indėlių palūkanų našta kredito unijų veiklos pelningumui ir paskatinti narių įsitraukimą į unijos valdymą?

- Apribojimų Kredito unijų asocijuotiems nariams nuėmimas, leidžia praplėsti kredito unijų veiklos zoną, sudaro sąlygas kredito unijoms augti. (Bankų pasyvo ženkliai dalis (10-20 %) yra klientų sąskaitų likučiai iki pareikalavimo, o terminuoti indėliai iš fizinių asmenų nėra pagrindinis pasyvo šaltinis. KU pasyvą galima atpiginti tik plečiant KU veiklos lauką ir nuimant apribojimus asocijuoto statuso narystei).
- Kredito unijų veiklos apribojimų teritoriniu atžvilgiu nuėmimas sudaro sąlygas didinti kredito unijas, jų pelningumą.
- Konkurencijos sąlygų sudarymas tarp kredito unijų skatintų pažangą, koncentraciją, o sustiprėjus kredito unijų judėjimui (užimant 10% finansų rinkos) ir galimybę konkuruoti finansų rinkoje su bankais.
- Sudaryti sąlygas KU, pilnai aptarnauti narius (bankinių sąskaitų atidarymas, juridinių klientų aptarnavimas ir kt.), t.y. sudaryti sąlygas KU išplėsti komisijinių pajamų gavimo lauką ir padidinti lėšų dalį einamosiose narių sąskaitose).
- Nuimti apribojimus KU tiesiogiai dalyvauti mokėjimų sistemoje.
- Sudaryti sąlygas ir skatinti, kad pačios KU per asociacijas spręstų ir įveiktų išskylančius rinkos svyravimus ir susidarantį riziką (t.y. skatinti KU bendradarbiavimą, diferencijuojant normatyvinius reikalavimus).
- Išplėsti investavimo zoną (sudaryti sąlygas KU investuoti į stabilumo ir investicinius fondus). Rezultate, supaprastėtų likvidumo ir mokumo valdymo klausimai KU, t.y. sumažėtų ir indėlių palūkanų svyravimai
- Išplėsti investavimo zoną (sudaryti sąlygas KU investuoti į vertybinius popierius ir obligacijas, kurių reitingai atitinka LBPT reikalavimus).
- Visų problemų KU judėjime pagrindas – KU mažos, o KU kartu užima labai mažą rinkos dalį ir todėl jos nepajėgios išnaudoti visas rinkos galimybes ir iš rinkos paaimti lėšas žema kaina.
- KU, dėl savo mažumo ir labai ribotų finansinių galimybių negali pritraukti daugiau narių į valdymą. Augant KU didėja galimybė pritraukti didesnę asmenų skaičių dalyvauti valdyme.
- KU priverstos turėti didelę dalį ilgalaikių terminuotų indėlių, kaip atsvarą turimiems ilgalaikiams aktyvams, o šios lėšos brangios, net skolinantis vyriausybei.

KOOPERACINĖ INTEGRACIJA

K7. Ar palaikote siūlymą kredito unijoms jungtis į kooperatinius bankus?

- Kredito unijos turi teisę likti savame statuse.
- Prievartos neturi būti KU-jas perorganizuojant į kooperatinį banką.
- Turi būti numatyta tvarka, kada KU gali būti pertvarkyta į banką, bet tai turi būti pilnai savanoriškas procesas.
- Kredito unijų judėjimo išsaugojimo garantai:

- Sukurti anstatai (junginiai) virš KU neturi turėti teisės vykdyti daugiau, kaip vieną iš šių funkcijų: kontrolė, verslo plėtra, rizikos valdymas.
- Sukurtų anstatų esminių klausimų valdymas turi remtis bendro sutarimo (kiekvienas narys turi veto teisę) principu.
- KU dalyvavimas junginiuose tik laisvo apsisprendimo pagrindu.
- Nematome naudos (nariams, valstybei) ir logikos šiame KU judėjimo etape kredito unijai, jų grupei pereiti į kooperatinį banką. Asociacijos atlikta analizė rodo, kad minimalūs, tikėtina (su tikimybe 0,7; SEPA aplinkoje) stabilus kooperatinio banko, aktyvai turi būti ne mažiau kaip 3,5 milijardų Euro. Asociacijos išvada: kooperatinio banko steigimas Lietuvoje tik kredito unijų(os) pagrindu artimiausius 3-5 metus nėra realus arba ekonomiškai pagrįstas.

K8. Ar pritariate nurodytam kooperatinio banko veiklos principui, užtikrinančiam visišką jo narių (kredito unijų) savitarpio finansinę atsakomybę?

- NEPRITARIAME (esamo kooperatinio banko - LCKU atveju) ir PRITARIAME (jei KU savanorišku pagrindu steigia kooperatinį banką ir manome, kad tai būtina ir savaime suprantama sąlyga).
- LCKU privalo teikti konsoliduotą finansinio konglomerato finansinę ataskaitą ir strateginį konsoliduotą planą. LCKU pavadinimas klaidingas ir turi neigiamos įtakos KU judėjimui (siūlome LCKU pavadinimą pakeisti į Kredito unijų kooperatinis bankas – KUKB).
- LCKU yra vienintelis kooperatinis bankas. Jo pajininkai turi ir nuspręsti, kaip toliau vysto savo kūrinį (LCKU).
- Reikalingas kooperatinio banko įstatymas. ES direktyvos įpareigoja šalis numatyti KU perėjimo į banką tvarkas.
- Būtina numatyti kredito unijos perėjimo į banką (akcinį, kooperatinį) tvarką.
- Lietuvai reikia stipraus vietinio banko. Asociacijos nuomone –tai turėtų būti kooperatinis bankas, kurio steigėjais turėtų būti savivaldybės, valstybės įmonės, FM, ŽŪM, ŪM. Kredito unijoms, toks bankas būtų labai naudingas, kaip stabilus ir patikimas partneris. KU ir šalies Kooperatinis bankas, bei smulkieji bankai galėtų sudaryti konkurenciją didiesiems bankams, kurie veikia, ar veiktų Lietuvoje. Skaičiavimai rodo, kad parengus (peržiūrėjus) Lietuvos finansų rinkos strategiją, galima pasiekti, kad 2030 metais stambieji bankai užimtų tik 50-60% rinkos, o Lietuvos Kooperatinis bankas – 10-15 %, Kredito unijos – 10 %, smulkieji bankai 10-15%, o naujai ES kuriami Verslo kreditų fondai -10% rinkos.
- Lietuva turi didelį ir kvalifikuotą kolektyvą dirbanti šiuo metu Lietuvos banko tarnybose. Lietuvai 2015 metais perėjus prie Euro, o nuo 2016 metų nustojus veikti vidaus atsiskaitymų sistemai galime prarasti tiek metų vystytą ir aukštai kvalifikuotą kolektyvą. Asociacija siūlo esamą Lietuvos banko potencialą panaudoti Lietuvos kooperatinio banko personalo formavimui.
- Visų KU „suvarymas“ į kooperatinį banką – tai kredito unijų judėjimo sunaikinimas ir tai ne tik didžiulė istorinė klaida, bet ir milžiniška žala šaliai, jos ekonomikai, jos kultūrai, bei finansinio sąmonėjimo procesui.
- Kredito unijoms, jau dabar trūksta kapitalo. Apjungus KU į vieną banką kapitalo daugiau neturėsime, o šiandien paslėptos rizikos (nes nėra vykdoma konsoliduota ataskaita LCKU ir KU, pvz. KU investicijoms į LCKU kapitalą taikomas tik 20% kapitalo poreikis; LCKU suteiktos paskolos KU, tame tarpe ir subordinuotos) išplauktų.
- Išskirtinis LCKU įstatymas ir LB nuolaidžiavimas (nereikalavimas vesti konsoliduotų ataskaitų, lėšoms LCKU netaikomas kapitalo poreikis) suteikė LCKU kredito unijoms pranašumą šiuo metu. Įvedus Eurą Lietuvoje, bei perėjus prie SEPA sistemos 2016 metais, bei centralizavus priežiūros sistemą, situacija keisis. KU neapsimokės išlaikyti LCKU ir dengti jos akumuliuojamą riziką.
- Praktika parodė, kad LCKU įstatymas paseno, verslo, kontrolės ir fondų funkcijų valdymas viename juridiniame asmenyje yra nepažangus ir prieštarauja jau esamoms tvarkoms. Ši sistema, kaip praktika rodo – nesprendžia, o tik atitolina problemas.
- Asociacija pabrėžtinai konstatuoja, kad LCKU yra pirmoje eilėje jos pajininkų rūpestis. Mūsų patarimas pajininkams – reorganizuoti LCKU, o Finansų ministerijai - naikinti LCKU įstatymą.
- LCKU sustiprinimas (KU sąskaitą) nesukuria stabilaus Kooperatinio banko, bet prarandame 63 KU savarankiškumą, o šalis – jų novatoriškumą ir inovatyvumą.

K9. Kokių matote kitų būdų, leidžiančių užtikrinti efektyvų į kooperatinius bankus nesijungiančių kredito unijų valdymą, stipresnę unijų tarpusavio pagalbą ir efektyvesnę rizikos pasidalijimą?

- Remti asociacijų veiklą (savikontrolę).
- Plėsti ir skatinti jungtinės KU kontrolės veiklą (taikant diferencijuotą normatyvų sistemą).
- Sutartiniu pagrindu tarp LBPT, atskirų KU ir asociacijų vykdyti papildomą KU kontrolę.
- Plėsti KU dalyvavimą fonduose:
 - Investiciniuose;
 - Stabilumo;
 - Rizikos.
- Remti KU tarpusavio garantinius susitarimus (taikant diferencijuotą normatyvų sistemą).
- Remti Valstybės subjektų kooperatinio banko steigimą (stabilaus ir patikimo KU partnerio steigimas).
- Diferenciuoti reikalavimai kredito unijoms.
 - Pagal dalyvavimą papildomoje kontrolėje (A lygio normatyviniai reikalavimai, kai KU turi kryžmines garantijas, suderinta KU grupėje valdymo sistema, vykdoma papildoma KU grupės kontrolė; B lygio normatyviniai reikalavimai – KU neturi kryžminių garantijų; C lygio normatyviniai reikalavimai –KU veikia savarankiškai).
 - Pagal dydį (aktyvai virš 200 MLt – reikalavimai, kaip ir bankams).
- KU pačios pasirenka bendradarbiavimo formą.
- KU kooperacija pažangos ir konkurencijos finansų rinkoje srityse:
 - a) Informacinių technologijų srityje;
 - b) Apskaitos srityje;
 - c) Pavedimų (mokėjimų) srityje;
 - d) Įvaizdžio formavimo srityje;
 - e) Veiklos saugumo užtikrinimo srityje;
 - f) Vidaus audito srityje;
 - g) Išorės audito srityje;
 - h) Esminės ir reikšmingos rizikos analizės srityje (didelių paskolų papildoma kontrolė ir kt.);
 - i) Partnerių pasirinkimo srityje (advokatų, teisininkų, tiekėjų, aptarnavimo paslaugų vykdytojų bendra atranka);
 - j) Personalo mokymų srityje;
 - k) Rinkos analizės ir reklamos srityse;
 - l) Bendradarbiavimo su LB ir valdžios atstovais srityse;
 - m) Partnerystės su visuomeninėmis organizacijomis, verslo ir finansų bendrovių asociacijomis srityse.

VALDYMAS IR VIDAUS KONTROLĖ

K10. Kokiomis priemonėmis galima sustiprinti kredito unijų valdymo ir vidaus kontrolės sistemą?

- Trišaliais susitarimais (LBPT, KU, asociacija) asociacijoms suteikti teises vykdyti papildomą kontrolę kredito unijose.
- Klasterio (Invega, ŽŪPDF, universitetai, FinMin, Ūkmin, LVDK ir KU) sudarymas tikslu formuoti LR finansų rinkos politiką.
- Pagrindiniai KU Asociacijos tikslai – bendraujant su LBPT ir KU užtikrinti kredito unijose tinkamą valdymo sistemą ir kontrolę.
 - a) Vadovų ir darbuotojų atitikties srityje.
 - b) KU sistemos (vidaus dokumentų) srityje.
 - c) Stebėtojų tarybos narių kompetencijos srityje.
 - d) Vidaus audito veiklos srityje.
 - e) Išorės audito veiklos srityje.
 - f) Esminių ir reikšmingų sutarčių (paskolų) srityje.
- Daugiaplanė KU asociacijos ir LBPT veikla stiprinant KU valdymo organus.
 - g) Stebėtojų taryba ir vidaus auditas.
 - h) Valdyba.
 - i) Paskolų komitetas.

- Patikimos ir kokybiškos valdymo sistemos užtikrinimas.
 - j) Vieningos vidaus dokumentų sistemos sudarymas.
 - k) Kvalifikuotų ir kompetentingų valdymo grandžių suformavimas.
- Valdymo, vadybos ir kontrolės kokybės gerinimas visose KU sistemos srityse.
 - l) Personalias (kiekis, kvalifikacija, kaita, suinteresuotumas darbo rezultatais).
 - m) Produktai (pelningumas, rizikos lygis, įdiegimo/uždarymo trukmė).
 - n) KU veiklos oraganizavimas (apskaita, kontrolė, administravimas).
 - o) Tinkamos GTB (vietos, patalpų, įrangos ir IT programų) formavimas.
 - p) KU nario, kliento pažinimas.
 - q) Aplinkos (vidaus – kolektyvo, veiklos - darbuotojų ir narių, bei išorės – rinkos ir teisinės aplinkos) vertinimas.
- Priežiūros tarnybos išplėtimas:
 - 1) Atskiro ir pakankamai savarankiško padalinio darbui su KU suformavimas.
 - 2) Padidinti personalo skaičių.
 - 3) Išplėsti prevencinių priežiūrinių priemonių apimtis.
- Skirti papildomą ir diferencijuotą dėmesį kiekvienai KU rizikos grupei:
 - 1) Operacinei rizikai (papildoma kontrolė per asociacijas; LBPT tikrinimų rezultatų duomenų bazės sudarymas ir prieinamumas; bendros KU operacinės rizikos duomenų bazės prie LBPT sukūrimas; KU veiklos viešinimo plėtra nariams);
 - 2) Rinkos rizika (papildyti Finansinio tvarumo įstatymą 2009-0722 Nr.XI-393 - terminą „bankai“ pakeičiant į „kredito įstaigas“; organizuoti KU aktyvų biržą (likvidumo ir mokumo rizikai mažinti); skatinti fondų kūrimą: stabilumo, investicinių -likvidumo rizikai mažinti);
 - 3) Kredito rizika (tarpusavio garantijų plėtra; papildoma kontrolė didelių paskolų asociacijų lygmenyje; paskolų vertinimo analitikų centralizavimas asociacijų lygmenyje; rizikos fondų plėtra; bendro atsiskaitymų kanalo sudarymas – KU mokėjimų vieninga sistema).
- Formuoti požiūrį į kredito unijas ir vertinti kredito unijų judėjimą nustatant kredito unijų naudą šia seka:
 - Žmogui;
 - Verslui;
 - Lietuvos valstybei;
 - Išlaidos priežiūros sistemai.

Pagarbiai,
Valdybos pirmininkas

dr. Kęstutis Olšauskas